

თანამედროვე მონეტარული სისტემის კრიტიკული ასპექტები

მირზა ხიდაშელი

ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

რეზიუმე

მეცნიერული თვალსაზრისით მეტად საინტერესო ეპოქაში გვინევს ცხოვრება. ვნახეთ კრიზისი, რომლის მსგავსიც გასული საუკუნის 30-იანი წლების შემდეგ არ უნახავს მსოფლიოს. ვხედავთ ფინანსური პოლიტიკის ექსპერიმენტებს, რომლის საბოლოო შედეგების მომსწრენიც გავხდებით, თუმცა ჯერ ზუსტად არ ვიცით როდის. საფინანსო გარემო, რომელშიც გვინევს ცხოვრება სავსეა პროგნოზებითა და შეფასებებით, რომელთა რეალურ მიზანს საზოგადოების აღქმისა და მოლოდინის ფორმირება უფრო წარმოადგენს, ვიდრე რეალური სურათის ასახვა. გავრცელებული და პოპულარული მეცნიერული თეორიებით საფინანსო სფეროში არსებული მდგომარეობის ახსნა ისეთივე რთულია, როგორც შავი კატის დაჭერა ბნელ ოთახში, თანაც მაშინ როცა კატა ოთახში სულაც არ არის. მოცემულ სტატიაში წარმოდგენილია ის წინააღმდეგობები, რომლითაც ხასიათდება განვითარებული მსოფლიოს ცენტრალური ბანკების მონეტარული პოლიტიკის მიზნები და შედეგები, რაც გვაიძულებს კრიტიკული თვალთ შევხედოთ თანამედროვე მონეტარული პოლიტიკის თეორიულ საფუძვლებს. სწორედ ამ მიზნით კიდევ ერთხელ განვიხილეთ ფულის ევოლუციის კრიტიკულად მნიშვნელოვანი საკითხები, გავრცელებული სტერეოტიპები და მათი საწინააღმდეგო ფაქტები, რათა გვეჩვენებინა მონეტარული სისტემის ისტორიული ევო-

ლუციის გზაზე დაშვებული ფუნდამენტური შეცდომები.

საკვანძო სიტყვები: ფული, მონეტარული სისტემა, ოქროს სტანდარტი, გიბსონის პარადოქსი.

შესავალი

მაკროეკონომიკის სახელმძღვანელო სტუდენტებს ასწავლის, რომ რეალური საპროცენტო განაკვეთის შემცირება იწვევს ინვესტიციების ზრდას, იზრდება რა ინვესტიციიდან მისაღები ამონაგების ახლანდელი ღირებულება და შესაბამისად საინვესტიციო მოტივაცია. სწორედ აღნიშნული უდევს თეორიულ საფუძვლად იმ მონეტარულ ინტერვენციებს, რომელსაც განვითარებული ქვეყნების ცენტრალური ბანკების ახორციელებენ ეკონომიკის ანტიციკლური რეგულირების ფარგლებში.

2008 წლის ფინანსური კრიზისიდან 7 წლის შემდეგ პირველად ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ 25 საბაზისო პუნქტით გაზარდა სარგებლის განაკვეთი. ფაქტიურად დაიწყო მონეტარული შერბილების უპრეცედენტო ექსპერიმენტის დასასრული, თუმცა პროცესის მიმართ არსებული გამოხმაურება წინააღმდეგობაში მოდის ფედერალური სარეზერვო სისტემის პროგნოზებთან.

ბოსტონის ფედერალური ბანკის პრეზიდენტის ერიკ როზენბერგის შეფასებით, ფედერალური სარეზერვო სისტემის მიერ სარგებლის განაკვეთის ზრდა არის რისკი, რომელიც გამოიწვევს სხვა (აშშ-ის გარდა) ეკონომიკების შესუსტებას და მხოლოდ შეზღუდული სტატისტიკური მონაცემები ამყარებენ ფედერალური სარეზერვო სისტემის პროგნოზს, რომ 2018 წლისათვის ჩვენ მივალწევთ ინფლაციის მიზნობრივი დონეს 2%. [2]

ფედერალური სარეზერვო სისტემის მიერ სარგებლის განაკვეთის ზრდას წინ უძღოდა რაოდენობრივი შერბილების 4 უმსხვილესი პროგრამა, რომლის მსგავსიც საფინანსო სისტემების ისტორიას არ ახსოვს. ფულად-საკრედიტო ინტერვენციების შედეგების მოკლევადიან პერიოდში სრულად შეფასება მხოლოდ პროგნოზების დონეზეა შესაძლებელი, თუმცა შედე-

გების გარკვეული ნაწილის გაანალიზება უკვე მოხერხდა.

2008 წლის ფინანსური კრიზისის შედეგების სალიკვიდაციოდ ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ რაოდენობრივი შერბილების 4 პროგრამის ფარგლებში დაახლოებით 4,5 ტრილიონი დოლარის ფასიანი ქაღალდების შეძენა განახორციელა. პროგრამის მასშტაბებისათვის ხაზგასმის მიზნით შეიძლება აღინიშნოს, რომ ფედერალური სარეზერვო სისტემის ბალანსი 2008 წლის ჩათვლით 1 ტრილიონ დოლარზე ნაკლებს შეადგენდა. ფასიან ქაღალდებზე ხელოვნურად შექმნილმა სტაბილურმა მოთხოვნამ ხელი შეუწყო ვოლ-სტრიტისათვის „ხელსაყრელი“ ფასების ფორმირებას საფონდო ბირჟაზე.[7]

ფედერალური სარეზერვო სისტემა პასუხისმგებელია დასაქმებასა და ფასების სტაბილურობაზე, თუმცა 4,5 ტრილიონის ღირებულების მონეტარული ინტერვენცია აშშ დასაქმებულთა ხელფასებში აისახა მხოლოდ 0,2%-იანი ზრდით. [4] სამშენებლო, სამრეწველო და ენერგეტიკის სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა 2000 წელთან შედარებით 21%-ით არის შემცირებული. არაფინანსური სექტორში დაფიქსირებული ზრდის ტემპი კი შეადგენს 1.1% ,რაც 1953–2000 წწ არსებული ანალოგიური მაჩვენებლის ზუსტად ნახევარია. [9]

მონეტარულმა პოლიტიკამ შეუთავსებლობა ჩამოაყალიბა რეალურ და ფინანსურ აქტივებს შორის. რაოდენობრივი შერბილების პროგრამებმა მოახდინეს კაპიტალის გადამისამართება რეალური ეკონომიკიდან ფინანსურ აქტივებში. ასეთ პირობებში რთულია გააკრიტიკო კომპანიები რომლებიც რეალურ ეკონომიკაში ინვესტირების ნაცვლად ირჩევენ ფინანსური აქტივებს.[5]

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით ცხადია, რომ მონეტარული ინტერვენციების შედეგების შეფასებისას მის მიზნებსა და შედეგებს შორის აშკარა შეუთავსებლობა შეინიშნება, რაც მნიშვნელოვან კითხვებს აჩენს თანამედროვე მონეტარული პოლიტიკის ისტორიული და თეორიული საფუძვლებისადმი. სწორედ მათი კრიტიკული ანალიზი წარმოადგენს მოცემული კვლევის მიზანს.

ძირითადი ტექსტი

ფულის ევოლუციის ისტორია - სტერეოტიპები და ფაქტები.

ჩვენი ეკონომიკური ცხოვრების უპირველესი ბაზისს წარმოადგენს გაცვლა, რომლის გარეშეც ჩვენ არ გვექნებოდა არც ეკონომიკა და პრაქტიკულად არც საზოგადოება. მცირედი წარმოსახვაც საკმარისია თვითკმარი საოჯახო მეურნეობის (მით უმეტეს ადამიანის) ევოლუციის შესაძლებლობების შესაფასებლად. ადამიანი, როგორც მოცემულობა თავის თავში ატარებს კონკრეტულ ნიჭს (შესაძლებლობებს) და იგი არ წარმოადგენს უნივერსალურ ან თვითკმარ არსებას. ამ თვალსაზრისით კაცობრიობა შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ერთი სხეული, სადაც თითოეული როგორც ადამიანის ცალკეული ორგანო ასრულებს ადამიანის ზრდა-განვითარებისათვის საჭირო ფუნქციებს.

თუმცა გაცვლა ყოველთვის არ იყო ისეთი მარტივი პროცესი როგორიც დღეს. გაცვლის პირველ სახეს წარმოადგენდა ბარტერი, რომელიც წინააღმდეგობრივი ბუნებით ხასიათდება. დიდი ხნის განმავლობაში კაცობრიობის წარმოდგენაში გაცვლა თავის თავში გარკვეულ ღირებულებით თანასწორობას (ტოლობას) გულისხმობდა. რეალურად კი გაცვლის მთავარი მოტივი მისი მონაწილე მხარეების მიერ გაცვლაში ჩართული პროდუქციის (მომსახურების) განსხვავებულად შეფასებაში მდგომარეობს.^[6] თუ პროდუქციის მოხმარების ღირებულება უფრო მაღალია, ვიდრე გაცვლისა (გაცვლის შედეგად მისაღები პროდუქტის მოხმარების ღირებულება), მაშინ გაცვლის მოტივაცია არ არსებობს.

ბარტერის უპირველეს პრობლემას სასურველი პროდუქციის მაძიებელთა ინტერესების თანხვედრა წარმოადგენდა. რთულად ხერხდებოდა ერთმანეთის პროდუქციის შეძენით დაინტერესებული ორი სავაჭრო პარტნიორის მიერ ერთმანეთის პოვნა ბარტერულ ბაზარზე. ამ გარემოებების ლოგიკური შედეგი იყო არაპირდაპირი გაცვლის ფენომენის ჩამოყალიბება, როცა გაცვლის შედეგად ვიღებთ არა უშუალოდ ჩვენთვის სასურველ პროდუქტს, არამედ პროდუქტს, რომელიც სასუ-

რველია ჩვენთვის სასურველი პროდუქტის მფლობელისთვის. შესაბამისად, გაცვლის პროცესში დაინტერესება გაღვივდა არა მხოლოდ პირდაპირი საჭიროების პროდუქტების მიმართ, არამედ იმ პროდუქტების მიმართ, რომელზე არაპირდაპირი გაცვლის გამო სტაბილურად მაღალი მოთხოვნა არსებობდა.

არაპირდაპირი გაცვლის ფენომენმა ადამიანს გაუჩინა სურვილი მის ხელთ არსებული ჭარბი პროდუქცია გადაეცვალა ისეთ პროდუქტში, რომელზეც კონკრეტულ ბაზარზე, ლოკალური გარემოებებიდან გამომდინარე არსებობდა შედარებით მაღალი და სტაბილური მოთხოვნა. როგორც კარლ მენგერი განმარტავს, ამ ოპერაციით იგი აღწევს არა საბოლოო მიზანს, არამედ ის იღებს პერსპექტივას მიაღწიოს საბოლოო მიზანს (შეიძინოს სასურველი პროდუქცია) ნაკლები რისკითა და ეკონომიურობით, ვიდრე ამას მოახერხებდა პირდაპირი გაცვლის გზით. [1]

ცხადია ყოველ საზოგადოებაში ყველაზე მეტად მოთხოვნადი პროდუქტი იქნა არჩეული როგორც გაცვლის საშუალება, შედეგად მაღალმა მოთხოვნამ განაპირობა ამ პროდუქტების როგორც გაცვლის საშუალების ფართო გამოყენება, რომელთაც შემდეგ ეწოდათ ფული. ისტორიულად რიგი სხვადასხვა პროდუქტებისა ასრულებდნენ გაცვლის საშუალების ფუნქციას: საბერძნეთში მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, შოტლანდიაში ლურსმანი, ეგვიპტეში სპილენძი და სხვა. საუკუნეების განმავლობაში გაცვლის საშუალებად გამოყენებადი პროდუქტების ნუსხა იხვეწებოდა და საბოლოოდ ოქრო და ვერცხლი იქცა გაცვლის აღიარებულ საშუალებად თავისუფალ (კონკურენტულ) ბაზარზე. ხატოვნად, რომ ვთქვათ თავისუფალმა ბაზარმა თავად აირჩია ეს ლითონები როგორც გაცვლის ძირითადი საშუალება.

გაცვლის საშუალების კუმულატიური ტიპის ევოლუცია არის განვითარების ერთადერთი გზა, რომლითაც შეიძლება ფულის წარმოშობა მომხდარიყო. ფული ვერ შეიქმნებოდა ვინმეს კერძო გადაწყვეტილებით უსარგებლო სუბსტანცია გამოეცხადებინა ფულად, ვერც სახელწმიფოს მხრიდან ქალა-

ლდის მცირე ნაწილისათვის ფულად მოხსენიებით გაჩნდებოდა ფული. აქედან კი შეგვიძლია გამოვიტანოთ ყველაზე მნიშვნელოვანი დასკვნა: ფული არის საქონელი. [6]

ოქროს სტანდარტის დადებითი მხარეები ცხადია, ამ საკითხზე მისი კრიტიკოსებიც თანხმდებიან: იგი ზღუდავს მთავრობასა და საბანკო სისტემას შექმნან ჭარბი ფული, რაც წარმოადგენს ინფლაციის წყაროს, ასევე იგი ხელს უწყობს საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტიციების განვითარებას. თუმცა კრიტიკოსთა მოსაზრებით ოქროს სტანდარტი ვერ უზრუნველყოფს საკმარის ელასტიურობას ფულის მიწოდების თვალსაზრისით. მათი აზრით ოქროს მოპოვების ტემპები ჩამორჩებოდა მსოფლიო ეკონომიკის მზარდ საჭიროებებს. მათი შეფასებით ოქროს სტანდარტი ასევე ართულებს ცალკეული სახელმწიფოს იზოლირების პროცესს დანარჩენ მსოფლიოში განვითარებული დეპრესიისა და ინფლაციისაგან.

ეს უკანასკნელი არგუმენტი მეტად სუსტია, მითუმეტეს თანამედროვე გლობალიზაციის დონისა და ტენდენციების გათვალისწინებით. მის ნათელ მაგალითს 2008 წლის ფინანსური კრიზისი წარმოადგენს, როცა ერთი სახელმწიფოს გეოგრაფიულ საზღვრებში განვითარებულმა ფინანსურმა პრობლემებმა გავრცელება ჰპოვა მთელს მსოფლიოში.

პოპულარულ მოსაზრებას, რომ ქალაქის ფულის გარეშე გვექნებოდა ფულის მიწოდების მნიშვნელოვანი უკმარისობა (რადგან ოქროს მოპოვების მასშტაბებსა და ეკონომიკის ზრდას შორის იყო მნიშვნელოვანი დისპროპორციული ჩამორჩენა) საფუძვლად უდევს რიგი შეცდომებისა, რომელიც მიუხედავად მრავალგზის კრიტიკისა დღესაც არსებობს. საქმე იმაშია, რომ ოქროს მიწოდებასა და ბიზნესის საჭიროებებს შორის არსებითი კავშირი არ არსებობს.

ფულის მიწოდება არ საჭიროებს რეგულირებას. თავისუფალ ბაზარზე ინდივიდები თავად განსაზღვრავენ ფულზე მოთხოვნასა და ფულის მიწოდებას. პერსონას რომელსაც სურს, რომ შეინახოს გარკვეული მსყიდველობითი უნარის რეზერვი, გარკვეული მოცულობის სიმდიდრე ფულად ფორმაში,

მისთვის არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს ეს სიმდიდრე რამდენიმე დიდი ზომის ერთეულებად არის წარმოდგენილი თუ იგივე ღირებულების მქონე მცირე ზომის ერთეულებად. იგი არ არის დაინტერესებული ერთეულების რაოდენობის გაზრდით, თუ შედეგად მისი დანაზოგის ღირებულება არ იცვლება. ადამიანები ხშირად გამოთქვამენ უკმაყოფილებას „ფულის უკმარისობის“ ან „მეტი ფულის საჭიროების შესახებ“. რატომაუნდა, ისინი ამ დროს გულისხმობენ არა უბრალოდ უფრო მეტ ფულად ერთეულებს უფრო ნაკლები მსყიდველობითი უნარით, არამედ მეტ მსყიდველობით უნარს. სწორედ ამ მცდარმა შეხედულებამ განაპირობა მრავალი დამახინჯებული წარმოდგენის გავრცელება, რომ მონეტარული ექსპანსია დამატებითი სიმდიდრის ტოლფასი (იდენტური) ქმედებაა. სწორედ ამ მცდარმა შეხედულებამ ჩამოაყალიბა საზოგადოებრივი მხარდაჭერა ინფლაციური პოლიტიკის მიმართ. [3]

განვიხილოთ ტიპური მაგალითი: სასურსათო მაღაზიის მეპატრონე ამბობს, რომ ბიზნესში საქმე ცუდად მისდის, რადგან მის მომხმარებლებს არ აქვთ საკმარისი ფული სასურსათო მოთხოვნების გასაფართოებლად. მოცემული მსჯელობა ჯერჯერობით სწორია, თუმცა როცა იგი ამატებს, რომ მისი ბიზნესის განვითარებისათვის საჭიროა ფულის რაოდენობის ზრდა მიმოქცევაში, იგი ცდება. რეალურად ამ დროს იგი გულისხმობს, რომ გაიზარდოს ფულის მოცულობა მისი მომხმარებლების ჯიბეებში, ხოლო სხვა ადამიანებისათვის დარჩეს უცვლელი. იგი ითხოვს სპეციფიკური ტიპის ინფლაციას, როცა დამატებით გამოშვებული ფული პირველად მოხვდება მისი მომხმარებლების განკარგულებაში, რაც მას მისცემს მიიღოს სარგებელი ზემოაღნიშნული ინფლაციის შედეგად. [8]

დამატებითი ფულის (რომელზეც ზემოთ ვისაუბრეთ) პირველი მომხმარებლები არიან კომერციული ბანკები და სახელწმიფო. როცა სახელწმიფო ბიუჯეტის დასაფარად იღებს სახაზინო ვალდებულებას, მიმოქცევაში არსებული ფულის მასა ჯერ კიდევ უცვლელია, შესაბამისად ფასებიც. მხოლოდ პოსტ ფაქტუმ, სახელწმიფოს მიერ ზემოაღნიშნული სახაზი-

ნო ვალდებულებების ფარგლებში აღებული სესხის ხარჯზე მიღებული თანხების გახარჯვის შემდეგ ინყებს ფასები რეაგირებას დამატებითი ფულით არსებული ფულადი მასის გაზავების გამო. ანალოგიური მდგომარეობაა კომერციული ბანკების შემთხვევაში. დამატებითი ფულის ეს პრივილეგირებული მხარჯველები იღებენ ორი ტიპის სარგებელს:

- ისინი დამატებითი ფულით, რომელიც ქმნის ინფლაციას, ხარჯავენ ინფლაციამდე არსებული შედარებით დაბალი ფასები პირობებში;

- აღებული სესხის დაბრუნება უწევს ინფლაციის შედეგად გაუფასურებული ფულის საშუალებით;

ფაქტიურად ჩვენ საქმე გვაქვს ირიბ გადასახადებთან და რესურსების არასაბაზრო პრინციპებით გადანაწილებასთან, რომლის არაეფექტიანობაც ცხადია. ოქროს სტანდარტის პირობებში საზოგადოება დაზღვეულია ყველა იმ პრობლემისაგან რომელსაც მონეტარული ექსპანსია იწვევს. ამაში ოქროს მისი საქონლური ბუნება ეხმარება, იგი ერთის მხრივ გაცვლის საშუალებაა, ხოლო მეორეს მხრივ ძვირფასი ლითონი. თუ ოქროს მოპოვების მოცულობები იქნება მეტი, ვიდრე სჭირდება ვაჭრობის პროცესის ხელშეწყობას, იგი გადაინაცვლებს ორნამენტებისა და ძვირფასი ლითონების ნაკეთობათა ბაზარზე, რაც კიდევ ერთხელ ამტკიცებს ფულის საქონლური ბუნების აუცილებლობას.

ასევე, მცდარია მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მეტი ფული მეტ ადამიანს ასაქმებს. დამატებით სამუშაო ადგილებს ქმნის არა დამატებითი ნომინალური კაპიტალი, არამედ რეალური კაპიტალი. თუმცა დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნის პროცესში სახელფასო განაკვეთები მცირდებიან, რადგან მცირდება დასაქმებულთა ზღვრული პროდუქტიულობა, მონეტარული ექსპანსია კი ნომინალური ხელფასის ზრდის საშუალებით ნილბავს რეალური ხელფასის შემცირების პროცესს.

კეინსის მიხედვით ინსტიტუციური პრობლემების გამო შესაძლოა ხელფასის ბუნებრივი შემცირების პროცესი შეფერხდეს, რაც ხელს შეუშლის თავისუფალ ბაზარს დაარეგულიროს

მდგომარეობა და შედეგად მივიღებთ ქრონიკულ უმუშევრობას. მაგალითად, პროფკავშირებმა შესაძლოა მოითხოვონ იმაზე მაღალი ხელფასი, ვიდრე ბაზარზე არსებული რეალობიდან გამომდინარეობს. ასევე პოლიტიკურმა გადაწყვეტილებამ მინიმალური ხელფასის შესახებ შესაძლოა შეაფერხოს ბაზრის თავისუფალი ფუნქციონირება და გამოიწვიოს მასიური უმუშევრობა. აქედან გამომდინარე ის იძლევა მონეტარული ექსპანსიის რეკომენდაციას, რათა ხელისუფლებამ და პროფკავშირებმა შეინარჩუნონ საზოგადოების ნდობა და „რეპუტაცია“. თუმცა ყურადღების მიღმა რჩება მისი უარყოფითი ეფექტები ეკონომიკაზე. იგი იწვევს ეკონომიკურ ბუმსა და მის შემდგომ რეცესიას. ამის მაგალითი ისტორიაში მრავლად მოგვეპოვება. მათ რიგს შეემატა და „ამშვენებს“ 2008 წლის გლობალური ფინანსური კრიზისი და მისი შემდგომი რეცესია. მონეტარული ექსპანსია არ ქმნის დამატებით სიმდიდრეს, იგი ახდენს შემოსავლებისა და სიმდიდრის გადანაწილებას საზოგადოებაში მათ სასარგებლოდ, ვინც იღებს ექსკლუზიურ უფლებას პირველმა დახარჯოს დამატებით ემისირებული ფული, მანამ სანამ ბაზარი დაიწყებს ფულის მასის ზრდის გაცნობიერებას და საბაზრო პრინციპებიდან გამომდინარე მოხდება თითოეული ფულადი ერთეულის მსყიდველობითი უნარის შემცირება, რადგან მოხდება არსებული ფულადი მასის გაზავება დამატებითი ფულადი მასის შერევით.

რაც შეეხება ხელფასს, იგი წარმოადგენს საბაზრო ფენომენს, რომელიც გამოხატავს გარკვეული ხარისხისა და შინაარსის შრომითი რესურსის ფასს. თუ ადამიანს არ შეუძლია გაყიდოს თავისი შრომითი რესურსები მისთვის სასურველ ფასში, მან უნდა შეამციროს აღნიშნული ფასი, წინააღმდეგ შემთხვევაში დარჩება უმუშევარი. თუ სახელწმიფო ან პროფესიული კავშირი სახელფასო განაკვეთს აფიქსირებს იმაზე მაღლა, ვიდრე თავისუფალი ბაზარი, სამუშაოს მაძიებელთა ნაწილი დარჩება უმუშევარი. [8]

ინფლაციური პოლიტიკითა, მინიმალური სახელფასო განაკვეთით და ა.შ. ჩვენ ვამახინჯებთ საბაზრო ძალებსა და კანონ-

ნებს. არავინ დაობს, რომ თავისუფალი ბაზარი კაცობრიობის პროგრესისა და კეთილდღეობის მთავარი წყაროა, უბრალოდ ადამიანთა გარკვეულ ნაწილს მიაჩნია, რომ მან „უკეთ იცის“ და მას „უკეთ შეუძლია“. სწორედ ეს ორი პოსტულატი წარმადგენს ყოველი დიქტატურის საწყისსა და საფუძველს.

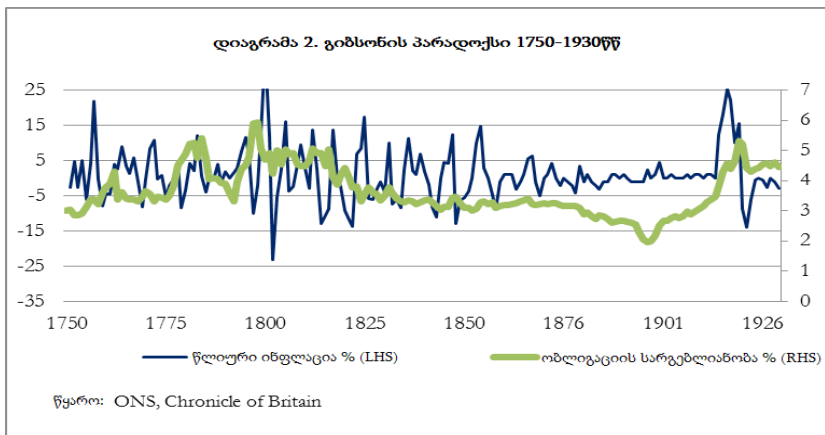
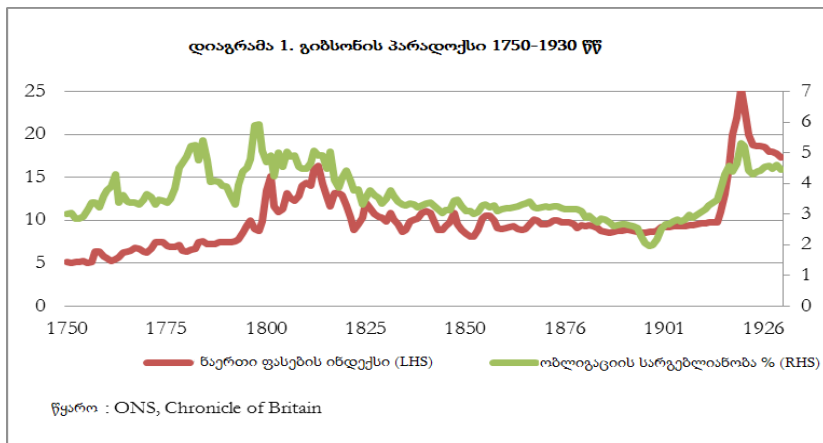
გიბსონის პარადოქსი

გარდა ზემოაღნიშნული მსჯელობისა მონეტარული ექსპანსიის მხარდამჭერებისათვის დაუძლეველ ბარიერს წარმოადგენს „გიბსონის პარადოქსის“ სახელით ცნობილი ემპირიული კვლევა, რომელიც ბრიტანელმა ეკონომისტმა ალფრედ გიბსონმა ჩაატარა 1923 წელს. პარადოქსი მას კეინსიანელებმა უწოდეს, რადგან მიუხედავად მოცემული ემპირიული მაჩვენებლებისა, არ ისურვეს მათ მიერ შემუშავებული „სურაგაციული“ თეორიის გაუმართაობის აღიარება. აღნიშნულ პრობლემასთან განმკლავებას ამაოდ ეცადნენ ირვინგ ფიშერი და მილტონ ფრიდმანიც. ეს ის შემთხვევაა, როცა მეცნიერი ხელმძღვანელობს ლოგიკით: „თუ ფაქტები ჩემი თეორიის საპირისპიროს მეტყველებენ, მით უარესი ფაქტებისთვის.“

მონეტარული ექსპანსიის მხარდამჭერი ზემოაღნიშნული მეცნიერების მიხედვით სარგებლის განაკვეთსა და ფასების ინფლაციას შორის არსებობს დადებითი კორელაცია. სწორედ ამ იდეაზეა აგებული ძირითადი მაკროეკონომიკური სახელმძღვანელოების უმრავლესობა და იგი წარმოადგენს ცენტრალური ბანკების ინფლაციური პოლიტიკის მთავარ თეორიულ საყრდენს. თუმცა გიბსონის მიერ მოპოვებული ემპირიული მონაცემები საპირისპიროს ამტკიცებენ. იხ. დიაგრამა 1. სურათზე ჩანს, რომ ფასების დონესა და სარგებლის განაკვეთს შორის არსებობს დადებითი კორელაცია. ამასთან, დიაგრამა 2 გვიჩვენებს, რომ წლიური ინფლაციასა და სარგებლის განაკვეთს შორის კორელაცია არ არსებობს.

„პარადოქსი“ როგორც მას კეინსიანელებმა უწოდეს, სულაც არ წარმოადგენს აუხსნელ მოვლენას. თავისუფალ ბაზარზე, სარგებლის განაკვეთი განისაზღვრება საინვესტიციო

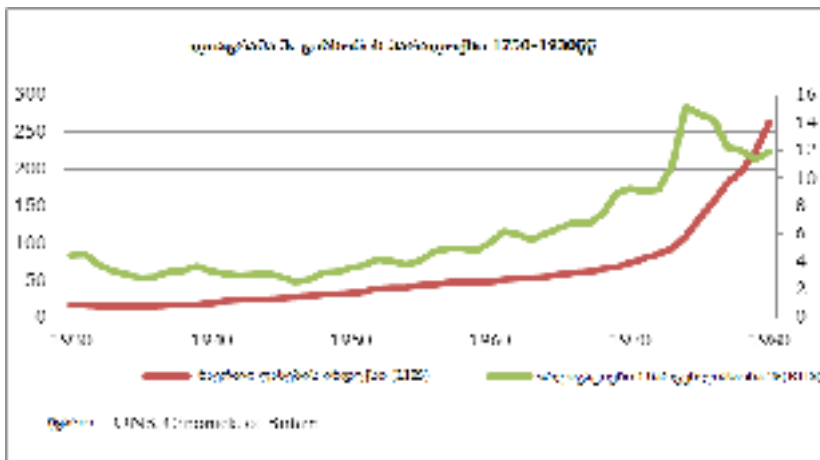
ბიზნესის მოთხოვნების (შესაძლებლობების) მიხედვით. საინვესტიციო ბიზნეს პროექტების უნარი მოემსახურონ სესხს დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად იზრდება ან მცირდება მათი პროდუქციის ფასი, რადგან ნორმალურ მდგომარეობაში გაყიდვები წარმოადგენს სესხის მომსახურების ძირითად წყაროს. შესაბამისად კორელაცია რომელიც დიაგრამა 1-ზეა ნაჩვენები, სრულიად ბუნებრივია.

დიაგრამა 2 გვიჩვენებს, რომ ცენტრალური ბანკების მონეტარული პოლიტიკა, სარგებლის განაკვეთის საშუალებით აკონტროლოს ფასები, არ ემყარება გამართულ თეორიულ საფუძვლებს, მის ერთადერთ საფუძველს წარმოადგენს ფულის რაოდენობრივი თეორიისადმი ბრმად ნდობა. ცენტრალური ბანკის მთავარ შეცდომას წარმოადგენს რწმენა, რომ ფულის ფასი დამოკიდებულია მის მიერ დაწესებულ სარგებლის განაკვეთზე და არა იმ პროდუქტზე, რომელზეც იცვლება ეს ფული.

აუცილებელია გავითვალისწინოთ, რომ ხვალინდელი ფასები და შესაბამისად ფულის მსყიდველობითი უნარი - სუბიექტურ კატეგორიას განეკუთვნება. სხვაგვარად, რომ ვთქვათ შეუძლებელია მისი წინასწარ განსაზღვრა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ შეგვეძლო რაიმე გვეყიდა ან გაგვეყიდა დღეს მომავალი მოგების ზუსტად განსაზღვრის პირობით, რაც სრულიად არარეალურია. შესაბამისად ფულისა და საქონლის რაოდენობა არ არის ფასებს შორის ურთიერთკავშირის დადგენის საშუალება. უფრო მნიშვნელოვანია მომხმარებელთა მხრიდან რას ენიჭება უპირატესობა დროის კონკრეტულ მონაკვეთში ფულს თუ მის ნაცვლად მისაღებ საქონელს.

გიბსონის პარადოქსის ჭეშმარიტება ცხადი იყო მთელი 240 წლის მანძილზე (იხ. დიაგრამა 3), მანამ სანამ ინგლისის ცენ-

ტრალურმა ბანკმა 1974 წელს არ განახორციელა ხელოვნური და ფასების დონიდან გამომდინარე არასაბაზრო საპროცენტო განაკვეთის დაწესება 17.1%. სწორედ ამის შემდეგ ხდება გიბსონის პარადოქსის „ჩახშობა“, რის გამოც ჩვენ დავკარგეთ რეალობის უფრო მკაფიოდ აღქმის საშუალება.

უხსოვარი დროიდან ინფლაცია, რეკომენდირებული იყო როგორც ღარიბი დებიტორებიდან მდიდარ კრედიტორებზე სესხის ტვირთის გადანაწილების საშუალება. კაპიტალიზმის პირობებში ტიპიური დებიტორები არიან არა ღარიბი, არამედ საკმაოდ მდიდარი მესაკუთრეები უძრავი ქონების, კომპანიების, აქციების, ხოლო ტიპიური კრედიტორებს წარმოადგენენ სადაზღვევო პოლისების, საშემნახველო ანაბრებისა და ობლიგაციების მფლობელი, საშუალო შემოსავლების მქონე პირები. [8] იდეა იმის შესახებ, რომ რაოდენობრივი შერბილების პოლიტიკის მსხვერპლნი არიან მილიარდერები მცდარი და უსუსურია. ბოლო 7 წლის განმავლობაში ფედერალური სარეზერვო სისტემის მიერ განხორციელებული მონეტარულ ექსპერიმენტის ცალსახა და ცხად შედეგს ფასიან ქაღალდებზე ხელოვნურად შექმნილი სტაბილური მოთხოვნა და საფონდო ბირჟაზე ვოლ-სტრიტისათვის „ხელსაყრელი“ ფასების ფორმირება წარმოადგენს. ხოლო, რას მოიტანს აღნიშნული პოლიტიკა გრძელვადიან პერიოდში უბრალო მოკვდავებისთვის ამას დრო გვაჩვენებს, თუმცა პოზიტიური პროგნოზებისათვის საჭირო არგუმენტები ჯერ საკმარისზე მცირეა.

დასკვნები

თავისუფალი ბაზარი წარმოადგენს ეკონომიკის ორგანიზების საუკეთესო საშუალებას. მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომისტთა აბსოლუტური უმრავლესობა თანხმდება, რომ მონოპოლია წარმოადგენს არაეფექტიანობის საფუძველს, მათი ნაწილისათვის რატომღაც შეუმჩნეველი რჩება მონეტარული სისტემის მონოპოლიური სახე. ამ შემთხვევაში მთავარ პრობლემას, ალბათ ფულის საქონლური ბუნების უარყოფა წარმოადგენდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში რთულად ასახსნელი

იქნება თუ რატომ ითვლება ერთი ტიპის საქონლის ბაზრისათვის მონოპოლია არაეფექტიანობის წყაროდ, ხოლო მეორე შემთხვევაში მისი ორგანიზების საუკეთესო საშუალებად. ფულის საქონლური ბუნების უარყოფისას ყურადღების მიღმა რჩება მისი ევოლუციის პროცესი და შემოქმედი - თავისუფალი ბაზარი. ქაღალდის ფული არ წარმოადგენს თავისუფალი ბაზრის ქმნილებას, შესაბამისად იგი უფრო სურაგაციული პროდუქტია ვიდრე ბუნებრივი, მისთვის დამახასიათებელი შესაბამისი ნაკლოვანებებით. მონეტარული სისტემის არსებული მოდელით ჩვენ ბაზარს წავართვით მის მამოძრავებელი მუხტი და გავხადეთ მონეტარულ ინტერვენციებზე დამოკიდებული ერთადერთი დიქტატორული მოტივით „უკეთ ვიცი“ და „უკეთ შემიძლია“. აქ კი საზოგადოებამ დაუშვა მთავარი შეცდომა რამეთუ, ოქროს სტანდარტი წარმოადგენს საბაზრო ფენომენს, არსებით სოციალურ ინსტიტუტს, რომლის გაუქმება ან ჩანაცვლება დაუშვებელია. ეპოქისა და ტექნოლოგიური პროგრესის შესაბამისად, ოქროს სტანდარტს სასურველი იყო შეეცვალა ფორმა და არა შინაარსი.

გამოყენებული ლიტერატურა

REFERENCES:

1. Carl Menger – On The Origins Of Money
2. Greg Rob - „Fed’s forecast of 4 rate hikes in 2016 has risks: Rosengren” Marketwatch.com Jan 13, 2016
3. Hans F. Sennholz – „N0 Shortage Of Gold”, Greenwood Press, London, England
4. Jeff Cox - „Fed’s trillions haven’t helped worker paychecks”, CNBC 31.06.2015
5. Michael Spence, Kevin Warsh - „The Fed Has Hurt Business Investment” The Wall Street Journal Oct. 26, 2015
6. Murray N. Rothbard - „What Has Government Done to Our Money” . Ludwig von Mises Institute, fifth edition

7. Neil Irwin – „Quantitative Easing Is Ending. Here’s What It Did, in Charts” – The New York Times 29/10/2014

8. Ludwig Von Mises – „The Theory of Money and Credit” (Chapter 1 - The Principle of Sound Money);

9. Frank Shostack – „How Easy Money Drives the stock market „ Mises Institute 9.04.2015

CRITICAL ASPECTS OF THE MODERN MONETARY SYSTEM

Mirza Khidasheli

Doctor of Business Administration

Associate Professor of Kutaisi University

RESUME

We live in very interesting decade, from the scientific point of view. We have seen the financial crisis - one we had not seen since 1930th. Full consequences of the financial experiments (QE) we will see in the long run, but we have experienced already some economic effects. The financial field is filled by outlooks and forecasts. They are aimed at targeting notions and expectations, but fail to explain the empirical environment. The popular scientific theories and approaches cannot explain the failure of the monetary interventions, the consequences of which are not consistent with the objectives.

This research highlights the divergence among targets and results of the modern central banks’ monetary policy. These facts make us to look critically to the fundamental theories of modern monetary policy. For these reasons we have explored the critical aspects of monetary systems evolution, common stereotypes and their anti-facts.

Key Words: Money, Monetary System, Gold Standard, Gibson’s Paradox.